



## Kwaad en het individu

- Hoe relatief is goed of kwaad?
- Hoe kwetsbaar is het gegeven dat we de menselijk maat moeten erkennen in het oordeel over goed en kwaad?
- We hadden oorzaken en bronnen, maar blijven over met goed en kwaad als menselijk oordeel.

Het kwaad\_Maieutiek\_versie2018-10

## Een menselijk probleem

- Goed en kwaad zijn begrippen die tot stand gekomen zijn door de mens en alleen gelden voor de mens en voor zover ze toegepast worden op de natuur of de wereld zijn het menselijke oordelen over die domeinen.
- De mens was goed tegenover de natuur en de goden. Daarna kwam het goed van buiten en was absoluut. Nu is het goed en kwaad in de mensen en een oordeel van mensen.

Het kwaad\_Maieutiek\_versie2018-10

## Kwaad in culturele context

- De eerste vorm van het kwaad is de natuur waartegen we ons teweer stellen ten einde te overleven.
- De tweede vorm van kwaad die ontstaat is het verlies van het artefact door het vergeten, slordigheid, verlies van aandacht of enig andere vorm van menselijk falen in de handhaving van het artefact.
- De derde vorm van kwaad bestaat uit het niet deelnemen aan de zorg voor de nieuwe structuur die voorwaardelijk is voor het voortbestaan van het artefact. Laten één of meer leden van de gemeenschap hun verantwoordelijkheid voor de continuering van de cultuur vallen, dan brengen ze daarmee de hele gemeenschap in gevaar.

Het kwaad\_Maieutiek\_versie2018-10

## Toenemende orde en het hiaat

- In essentie rust het oordeel over goed gedrag op de bodem van een door de instituties gedragen wereldbeeld.
- In het hiaat bevindt zich de ongeordendheid waar het kwaad zich schuilhoudt.
- Tegelijkertijd is het hiaat de bron van ons intelligent vermogen, onze verbeeldingskracht en allerlei gevoelens die een positieve waarde hebben in de samenleving.

Het kwaad\_Maieutiek\_versie2018-10

## “Wat vind je er zelf van?”

- De individueel geworden mensen hebben individuele wensen. (19<sup>de</sup> en 20<sup>ste</sup> eeuw)
- De instituties kunnen geen moreel oordeel meer leveren op basis waarvan het oordeel goed en kwaad gevonden kan worden met betrekking tot eigen en andermans gedrag.
- “Geworpen in vrijheid” in het existentialisme

Het kwaad\_Maieutiek\_versie2018-10

## Einde van het autonome subject

- Mens als groepsdier gevormd door culturele overdracht en instituties. Product van zijn context.
- De mens wordt bewogen door de natuur bij Rousseau.
- Het bewogen worden krijgt een andere lading bij Kant, de Beauvoir, Arendt en Foucault.
- Empathie ( de Waal)
- Zorg voor het zelf als uitgebreidheid (Foucault)

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

## Rol van het onbewuste

- We hebben ons toegelegd op doorvorsen van rationaliteit.
- Die rationaliteit blijkt niet terug te voeren op atomaire volzinnen of absolute waarheden. (interpunctie probleem)
- Tijd voor onderzoeken en doorvorsen van on- en onderbewuste. Is het onbewuste antithetisch ten opzichte van het maatschappelijke? (Adorno)
- In tijden van cynisme zit dan het naïeve 'goed' in het hiaat.

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

## Mens is betekenis verlenend dier

Er is geen gegeven goed en kwaad, maar we kunnen niet zonder dat onderscheid, omdat de natuurlijk norm van wel of niet overleven niet langer volstaat.

- We moeten zelf zin geven.
- De mens is niet vastgestelde dier
- De mens heeft een probleem-zoekend brein  
→ er komen steeds nieuwe situaties waar oordelen nodig zijn.

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

## Het niet vastgestelde dier zijn

- Zijn wij mensen, ergens in een uithoek van het universum, groepsdieren, geregeerd door ons onbewuste dat op zijn beurt weer wordt gedetermineerd door de aanleg van de bedrading van het brein?
- Denken dat vrije wil niet bestaat maakt ons oneerlijker.
- Wat doet denken dat goed en kwaad niet bestaan met ons?

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

## Beeld je eens in

- 'De mens is een autohypnotisch dier: een wezen dat zich inbeeldt wat het is en is wat het zich inbeeldt,' volgens Sloterdijk
- Dat kan een *selffulfilling prophecy* worden, maar je zou het ook kunnen zien als transcenderend moment.
- We zijn het niet vastgestelde dier en moeten daarom een weg zoeken naar iets in de toekomst.
- Dat iets is nog niet; kies!

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

## Kant, Mill en Jonas

1. "Handel zo dat u zou willen dat uw handelwijze tot algemene wet werd verheven. (Kant)
  2. Gebruik nooit een ander mens uitsluitend als middel om je doel te bereiken. (Kant)
  3. Goed is het grootse geluk/nut voor de grootste groep (utilitarisme)
  4. "Handel zo dat de gevolgen van je handelen samengaan met het voortbestaan van echt menselijk leven op aarde" (H.Jonas)
  5. Oefen! (Foucault, Sloterdijk, Gude)
- Dat is een heel andere houding dan waarheidsvinding of systeem bouwen; tastender, minder heroïsch, maar ook open voor feedback.

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

## Sloterdijk concludeert

“Omdat hij iedereen persoonlijk toespreekt, moet ik zijn appèl op mezelf betrekken als was ik zijn enige geadresseerde. Van mij wordt geëist me te gedragen alsof ik du moment kan weten wat me te doen staat zodra ik mezelf beschouw als speler in het netwerk van de netwerken. Ik moet elk moment een prognose maken omtrent de gevolgen van mijn handelen voor de ecologie van de werldsamenleving. Het komt me zelfs belachelijk voor mezelf als lid van een volk van zeven miljard te beschouwen, terwijl mijn eigen natie me al te veel is.

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10

Ik moet als wereldburger mijn mannetje staan ook al ken ik nauwelijks mijn burens en verwaarloos ik mijn vrienden. Ook al blijven de meesten van mijn nieuwe volksgenoten onbereikbaar voor mij omdat 'Mensheid' noch een geldig adres is, noch een grootheid die je kunt ontmoeten, toch heb ik de taak rekening te houden met haar reële aanwezigheid bij elke handeling die ik verricht. Ik moet me ontplooiën tot een fakir van de co-existentie met alles en allen en mijn voetafdruk op de omgeving reduceren tot het spoor van een veer.”

(Sloterdijk, Je moet je leven veranderen blz. 464)

Het kwaad\_Maleutiek\_versie2018-10